

Týždeň od 16. do 22. júla

AKO BOH ZACHRAŇUJE

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Ef 2,1–10; Ef 5,14; Rim 5,17; Ef 5,6; 2Tim 1,7

ÚVODNÝ TEXT

‘Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, zo svojej veľkej lásky, ktorou si nás zamiloval, ⁵keď sme boli pre svoje priestupky mŕtvi, oživil nás s Kristom – milosťou ste spasení! (Ef 2,4.5)

Dňa 14. októbra 1987 sa osemnásťmesačná Jessica McClure hrala na dvore svojej tety, keď spadla do takmer sedem metrov hlbokej studne veľmi úzkeho priemeru. Jej situácia prilákala médiá z celej krajiny do Midlandu v Texase. Celý svet sledoval „dieťa Jessicu“, ako spí, plače, spieva a volá na svoju matku. Všetci so zatajeným dychom pozorovali, ako pracovníci záchranej služby privádzajú do studne čerstvý vzduch.

Napokon, päťdesiatosem hodín po Jessicinom páde, mohli všetci sledovať, ako ju vyslobodili zo studne s priemerom len dvadsať centimetrov, ktorá ju uväznila na viac ako dva dni. Fotografia Scotta Shawa, ocenená Pulitzerovou cenou, zachytila moment, pri ktorom záchranári s ustarostenými tvármi držia na rukách malé obviazané dievčatko.

Každý príbeh o záchrane života je svojím spôsobom strhujúci a má moc chytiť nás za srdce. Apoštol Pavol v Ef 2,1–10 prináša osobný pohľad na najväčšiu a najzrosiahlejšiu záchrannú akciu všetkých čias: Božie úsilie vykúpiť ľudstvo. Dramatickosť príbehu umocňuje vedomie, že nie sme len divákmi záchrany niekoho iného, ale svedkami svojej vlastnej záchrany.

OSNOVA LEKCIE

Pri štúdiu tejto lekcie sa zameriame na pasáž Ef 2,1–10. Apoštol Pavol v nej efezským kresťanom najprv vysvetľuje beznádejnú situáciu, v ktorej *kedysi* boli všetci hriešnici, vrátane nás (v. 1–3), aby potom nádherne predstavil to, čo môžeme vďaka Kristovi prežívať *teraz* (v. 4–10).

- Naša beznádejná situácia „kedysi“ (Ef 2,1–3)
- Ef 2,1.2: Boli sme duchovne „mŕtvi“ (nedeľa)
- Ef 2,3: Boli sme otrokmi vlastných túžob (pondelok)
- Naša nová situácia „teraz“ (Ef 2,4–10)
- Ef 2,4–7: Sme „vzkriesení“ a „vyvýšení“ (utorok)
- Ef 2,6.7: Sme obdarovaní veľkou milosťou (streda)
- Ef 2,8–10: Sme už spasení, zachránení (štvrtok)

EFEZANIA: KEDYSI MŔTVI A PODVEDENÍ SATANOM

¹Aj vy ste boli mŕtvi vo svojich priestupkoch a hriechoch, ²v ktorých ste kedysi žili podľa ducha tohto sveta, podľa kniežata nadzemskej mocnosti, ducha, ktorý teraz pôsobí v neposlušných synoch. ³Medzi nimi sme aj my všetci, kedysi konali podľa žiadostí svojho tela, keď sme žili podľa záľub tela a mysle, a boli sme od prirodzenosti deťmi hnevu, tak ako aj ostatní. ⁴Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, zo svojej veľkej lásky, ktorou si nás zamiloval, ⁵keď sme boli pre svoje priestupky mŕtvi, oživil nás s Kristom – milosťou ste spasení! – ⁶spolu s ním nás vzkriesil a spolu s ním nás uviedol na nebeský trón v Kristovi Ježišovi, ⁷aby sa ukázalo v nadchádzajúcich vekoch, aké nesmierne bohatstvo milosti je v jeho dobrote voči nám v Kristovi Ježišovi. ⁸Veď ste spasení milosťou skrze vieru. A to nie je z vás, je to Boží dar. ⁹Nie zo skutkov, aby sa nikto nevystatoval. ¹⁰Veď sme jeho dielo, stvorení v Kristovi Ježišovi na to, aby sme konali dobré skutky, ktoré nám Boh už vopred pripravil. (Ef 2,1–10)

Uvažuj o úvodnom texte (Ef 2,1–10). Aká je jeho hlavná myšlienka? Čo pre nás podľa Pavla Ježiš vykonal?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

V predchádzajúcich myšlienkach apoštol opísal záchranu, ktorú ako kresťania dostávame (Ef 1,3–23), a v krátkosti opísal aj príbeh veriacich v Efeze (Ef 1,13). V dnešnom texte Pavol hovorí o ich obrátení podrobnejšie a je osobnejší. Ich minulé hriešnu existenciu (Ef 2,1–3) stavia do protikladu k požehnaniam Božej spásy, ktoré zobrazuje ako spoluúčasť na vzkriesení, nanebovstúpení a na vyvýšení Krista (Ef 2,4–7). Zároveň ukazuje, že základ tejto spásy vychádza z Božieho daru milosti a z Jeho stvoriteľského diela (Ef 2,8–10).

Uvedenú tému výstižne zhŕňajú tri myšlienky z verša Ef 2,5: (1) „[ľudia] boli pre svoje priestupky mŕtvi“, (2) „oživil nás [Boh] s Kristom; a napokon nám pripomína (3) „milosťou ste spasení“.

Vo veršoch Ef 2,1.2 Pavol podčiarkuje smutnú realitu existencie svojich adresátov a vlastne každého človeka pred obrátením. Pred obrátením je totiž človek duchovne mŕtvy. Bežnou súčasťou jeho života je páchanie hriechov (Ef 2,1) a je ovládaný satanom (Ef 2,2). Keďže Pavol píše živým ľuďom, hovorí o nich ako o *kedysi* „mŕtvych“ v metaforickom zmysle (porovnaj s Ef 5,14). Ich situácia bola neutešená a bezvýhodisková, pretože boli oddelení od Boha, ktorý je Zdrojom života (porovnaj s Kol 2,13; Rim 5,17; Rim 6,23).

Keď Pavol uvažuje o spôsobe života svojich poslucháčov pred obrátením, identifikuje dve vonkajšie sily, ktoré ich ovládali. Prvou z nich je život podľa „veku tohto sveta“ (Ef 2,2 Roh.), charakterizovaný podliehaním zvykom a konaniu väčšiny spoločnosti v Efeze. Takýto vplyv pokrivil ľudský život a udržoval ho vo vzbure proti Bohu.

Druhou vonkajšou silou, ktorá ovplyvňovala predchádzajúci život ľudí, je satan. Pavol ho opisuje ako „knieža nadpozemskej mocnosti“ (Ef 2,2; „knieža mocností povetria“ Roh.), keďže „povetrie“ (alebo „nadpozemské“ miesto) je identifikované ako oblasť prebývania nadprirodzených síl, vrátane tých zlých (porovnaj s Ef 1,3; Ef 3,10; Ef 6,12). Satan je aktívny aj na zemi, pretože je *duchom*, ktorý „teraz pôsobí v neposlušných synoch“ (Ef 2,2).

- Čo hovoria verše prvej polovice Efezanom 2 o realite veľkého sporu? V čom pre nás môže byť útechou a nádejou vedomie, že Ježiš zvíťazil a že teraz môžeme mať účasť na Jeho víťazstve?

APLIKÁCIA

EFEZANIA: KEDYSI OKLAMANÍ VLASTNÝMI TÚŽBAMI

Medzi nimi sme aj my všetci kedysi konali podľa žiadostí svojho tela, keď sme žili podľa zálub tela a mysle, a boli sme od prirodzenosti deťmi hnevu, tak ako aj ostatní. (Ef 2,3)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Okrem Božích zásahov majú na ľudské konanie vplyv nielen vonkajšie sily, spomínané v Ef 2,2, ale aj vnútorné „žiadosti“, ktoré naplňajú to, čo sa páči nášmu telu a našej mysli (Ef 2,3; porovnaj s Jak 1,14.15; 1Pet 1,14).

Ako rozumieš Pavlovým slovám, že sme „boli... od prirodzenosti deťmi hnevu, tak ako aj ostatní“ (Ef 2,3)? Porovnaj texty Ef 2,3 a Ef 5,6.

Realita strateného života je znepokojujúca, no jej dôsledky v čase konca sú ešte desivejšie. Nad ľudskými bytosťami, ktoré sú „od prirodzenosti deťmi hnevu, tak ako aj ostatní“ (Ef 2,3), stojí hrozba Božieho súdu na konci časov.

Vyjadrenie, že sme „od prirodzenosti deti hnevu“, poukazuje aj na ďalšiu znepokojujúcu skutočnosť. Hoci sme stvorení na Boží obraz a tento obraz si nesieme v sebe, pri stretnutí s Kristom sme pochopili, že je v nás zakorenené niečo hlboko zlé. Žiť kresťanský život neznamená, že zvíťazíme nad jedným či dvomi zlozvykmi či „priestupkami a hriechmi“ (Ef 2,1), s ktorými práve zápasíme. Nezápasíme totiž len s *hriechmi*, ale predovšetkým s *hriechom*. Naše skazené ja má neustálu tendenciu búriť sa proti Bohu a smerovať k sebazničeniu. Ako padlé ľudské bytosti sme chytení do siete sebadeštruktívneho hriešneho správania, v ktorom sa nechávame viesť satanom (Ef 2,2) a našimi vlastnými vrozenými hriešnymi túžbami (Ef 2,3).

Je dôležité poznamenať, že Pavol používa minulé čas – „kedysi... boli sme od prirodzenosti deťmi hnevu“ (Ef 2,3). To však neznamená, že by kresťania nemali skúsenosť so sklonom k zlu. Pavol venuje značnú časť svojho listu (Ef 4,17–5,21) varovaniu, že hriešne činy, ktoré majú korene v hriešnej prirodzenosti, zostávajú pre kresťanov stálou hrozbou. Naše „staré ja“ nás však už nemusí ovládať. Apoštol veriacich vyzýva, aby si prostredníctvom Kristovej moci vyzliekli „starého človeka s predchádzajúcim spôsobom života“ a obliekli „si nového človeka, stvoreného podľa Božieho obrazu v spravodlivosti a svätosti pravdy“ (Ef 4,22–24).

APLIKÁCIA ■ Každý človek má osobnú skúsenosť s tým, aká skazená je naša vlastná prirodzenosť – a to aj po odovzdaní života Ježišovi. Čo sa z toho môžeme naučiť o dôležitosti toho, aby sme boli blízko Kristovi v každom okamihu nášho života?

EFEZANIA: TERAZ VZKRIESENÍ A VYVÝŠENÍ S KRISTOM

⁴Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, zo svojej veľkej lásky, ktorou si nás zamiloval, ⁵keď sme boli pre svoje priestupky mŕtvi, oživil nás s Kristom – milosťou ste spasení! – ⁶spolu s ním nás vzkriesil a spolu s ním nás uviedol na nebeský trón v Kristovi Ježišovi, ⁷aby sa ukázalo v nadchádzajúcich vekoch, aké nesmierne bohatstvo milosti je v jeho dobrote voči nám v Kristovi Ježišovi. (Ef 2,4–7)

Apoštol Pavol robí jasný predeľ medzi „kedysi“ a „teraz“ použitím silného odporovacieho vyjadrenia: „Ale Boh“ (Ef 2,4). Žalostný obraz predchádzajúceho života jeho adresátov (Ef 2,1–3) sa obracia k novej skutočnosti naplnenej nádejou. Táto realita dáva životu veriacich úplne iný rozmer (Ef 2,4–10).

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Ako rozumieš tomu, že veriaci sú spolu s Kristom vzkriesení a uvedení na nebeský trón? Do akého časového obdobia Pavol rámčuje tieto udalosti (Ef 2,6.7)?

Na začiatku sme si povedali, že List Efezanom vyvyšuje Krista a zdôrazňuje vzájomné prepojenie medzi Kristom a veriacimi. V texte Ef 2,5.6 Pavol rozširuje túto tému použitím troch zložených slovies, ktoré by sa dali doslova preložiť ako „spoluoživiť“, „spoluvzkriesiť“ a „spoluposadiť“. Prostredníctvom týchto vyjadrení odhaľuje ohromujúcu pravdu, že vďaka Božiemu konaniu máme ako veriaci účasť na dôležitých udalostiach dejín spásy, ktorých ústrednou postavou je Ježiš Kristus.

Čo vlastne Pavol hovorí? (1) Sloveso „spoluoživiť“ s Kristom – nadväzuje na verš Ef 2,1, v ktorom apoštol hovorí, že sme „boli mŕtvi vo svojich hriechoch“. Teraz sme však „živí“, a teda nemusíme žiť podľa ducha tohto sveta. (2) Sloveso „spoluvzkriesiť“ ukazuje na skutočnosť, že vďaka prijatiu Božej milosti môžeme byť vzkriesení, tak ako bol vzkriesený Kristus. Toto vyjadrenie naznačuje aj účasť veriacich na Kristovom vystúpení do neba. (3) Sloveso „spoluposadiť“ vyjadruje skutočnosť, že vďaka Božej milosti už teraz môžeme s Kristom sedieť „na nebeskom tróne“ („v ponebeských oblastiach“ Roh.).

Aby sme ocenili silu Pavlovho argumentu, pozrime sa späť do textu Ef 1,19–23 a pripomeňme si, že svojou smrťou, vzkriesením, nanebovstúpením a vyvýšením Kristus získal víťazstvo nad všetkým zlom a nad všetkými duchovnými mocnosťami – teda práve nad tým, čo kedysi ovládalo životy veriacich. Hoci sú tieto sily stále aktívne a ohrozujú ľudskú existenciu, Ježišovým vzkriesením, nanebovstúpením a vyvýšením sa ich vplyv úplne zmenil. Zmenil sa vesmír a zmenila sa aj realita. Veriaci už nie sú len divákmi udalostí, ale sú do nich osobne a dôverne zapojení. To, že sme spolu s Kristom oživení, vzkriesení a vyvýšení, nám otvára úplne nové možnosti. Máme právo obrátiť sa z existencie ovládanej démonmi k životu v duchovnej hojnosti a moci v Kristovi (2Tim 1,7).

- „Boh nám totiž nedal ducha bojzlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy.“ (2Tim 1,7) Ako ti dnešná lekcia pomáha pochopiť Pavlove slová adresované Timotejovi?

APLIKÁCIA

EFEZANIA: NAVŹDY POŽEHNANÍ MILOŠŤOU

³Požehnaný Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás požehnal všetkým duchovným požehnaním cez naše spoločenstvo v Kristovi v nebesiach.

⁴Ved' ešte pred stvorením sveta si nás vyvolil, aby sme boli pred ním svätí a nepoškvrnení v láske. (Ef 1,3.4)

⁶... spolu s ním nás [Boh] vzkriesil a spolu s ním nás uviedol na nebeský trón v Kristovi Ježišovi, ⁷aby sa ukázalo v nadchádzajúcich vekoch, aké nesmierne bohatstvo milosti je v jeho добрote voči nám v Kristovi Ježišovi. (Ef 2,6.7)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Porovnajzte Božie plánovanie spasenia v Ef 1,3.4 s večnými následkami tohto plánu opísaného v Ef 2,7. Aké sú základné prvky a ciele Božieho „plánu spasenia“?

Oslava ukončenia štúdia, či už ide o maturitu alebo doktorandské štúdium, je vždy krásnou a dôležitou udalosťou. Vyjadruje významný úspech pri skladaní záverečných skúšok a posun do ďalšej etapy života. Pre nás ako veriach je dôležité, aby sme pochopili hlbokú pravdu evanjelia o milosti. Milosť sa nedá dosiahnuť úsilím, nie je výsledkom nášho snaženia. Milosť nedosahujeme skladaním skúšky, nikto nemôže „promovať“ z milosti.

Pavol potvrdzuje túto pravdu v Ef 2,7 a vysvetľuje ju podrobnou časovou postupnosťou. Boh v minulosti konal v Kristovi, aby nás vykúpil. Teraz nás prijíma v osobe svojho Syna, takže sme spoluúčastníkmi Jeho oživenia, vzkriesenia a vyvýšenia (Ef 2,4–6). Boží plán sa však netýka len minulosti a prítomnosti, v ktorej sa tešíme z prijatej milosti. Neoddeliteľnou súčasťou Božieho plánu je aj budúcnosť. Zahŕňa všetky „nadchádzajúce veky“ (Ef 2,7). Jeho plán večnej budúcnosti je založený na rovnakom princípe ako Jeho činy v minulosti a prítomnosti – na princípe milosti. „V nadchádzajúcich vekoch“ Boh ukáže, „aké nesmierne bohatstvo milosti je v jeho добрote voči nám v Kristovi Ježišovi.“ (Ef 2,7)

Pavol uvažuje o Božej milosti ako o poklade alebo bohatstve nevyspytateľnej hodnoty (pozri Ef 1,7 a Ef 3,8), z ktorého môžu veriaci čerpať, aby naplnili akúkoľvek svoju potrebu. Táto veľkorysá Božia štedrosť voči nám sa stáva presvedčivým, večným a kozmickým prejavom Jeho milosti.

„Ježiš mal svojím príchodom medzi nás zjaviť Boha ľuďom i anjelom. ... Toto zjavenie však patrilo nielen jeho pozemským deťom. Náš malý svet je učebnicou vesmíru. Obdivuhodný zámer Božej milosti, tajomstvo výkupnej lásky je téma, ktorú aj *anjeli túžia* poznať (1Pet 1,12) a ktorú budú skúmať po celé nekonečné veky. Pre vykúpených aj pre bezhriešne bytosti bude Kristov kríž predmetom hĺbania i radosti. Ukáže sa, že sláva vyžarujúca z Ježišovej tváre je slávou sebaobetavej lásky.“ (DA 19.20; CL 9)

APLIKÁCIA ■ Milosť je dar, ktorý mení následky našej minulosti, dáva nový zmysel našej prítomnosti a nádejou napĺňa našu budúcnosť. Ktorý z týchto aspektov je pre teba práve teraz najdôležitejší?

EFEZANIA: TERAZ ZACHRÁNENÍ BOHOM

⁸Ved' ste spasení milosťou skrze vieru. A to nie je z vás, je to Boží dar. ⁹Nie zo skutkov, aby sa nikto nevystatoval. ¹⁰Ved' sme jeho dielo, stvorení v Kristovi Ježišovi na to, aby sme konali dobré skutky, ktoré nám Boh už vopred pripravil. (Ef 2,8–10)

Znova uvažuj o texte Ef 2,1–10 a tentokrát sa zameraj na verše 8–10. Aké myšlienky v nich Pavol zdôrazňuje?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

V texte Ef 2,1–3 Pavol vysvetľuje, že veriaci v Efeze neboli spasení vďaka ich dobrým skutkom alebo neodolateľným povahovým vlastnostiam. Apoštol veľmi jasne hovorí, že boli „mŕtvi vo svojich priestupkoch a hriechoch“ (Ef 2,1). Nebola v nich ani iskierka života. Boli obeťami hriechu. Aj preto nevykazovali žiadnu osobnú iniciatívu či snahu konať dobro. Naopak, boli v úplnom područí samotného satana a svojich vlastných nízkych vášní a hriešnych túžob (Ef 2,2,3).

Netušili, že ich situácia je oveľa horšia, než keby im len chýbal „hlbší duchovný život“ alebo by trpeli nedostatkom „kresťanských cností“. Rovnako ako celé ľudstvo, aj oni boli nepriateľmi pravého Boha a smerovali k odsúdeniu a smrti v deň Božieho súdu. Boli „deťmi hnevu, tak ako aj ostatní“ (Ef 2,3).

V spasení sa totiž nemôžeme spoliehať na vlastné snaženie, ktoré by bolo výsledkom nejakého duchovného výkonu. Spása je zakorenená v Božej nevysvetliteľnej láske, ktorú nemožno pochopiť. Božia láska totiž nestojí na nejakej morálnej hodnote či kvalite človeka, ktorý je objektom tejto lásky. V milosrdenstve a láske Boh koná v prospech ľudí prostredníctvom Ježiša Krista (Ef 2,4). Vďaka jeho konaniu sme mohli byť „oživení“ z duchovnej smrti. Vďaka Božiemu zásahu prežívajú aj Efezania úžasný postup, ktorý sleduje trajektóriu samotného Ježiša. Z extrémnej hĺbky úplnej duchovnej smrti a zúfalého, beznádejného otroctva môžu byť veriaci vzkriesení a vyzdvihnutí do „ponebeských oblastí“ (Roh.) a spolu s Kristom posadení „na nebeský trón“ (Ef 2,5,6). Tento Boží zásah podobný blesku však nie je žiadnym krátkodobým javom. Má skutočnú, trvalú silu a večnú trvácnosť, pretože Boh má v úmysle prejavovať svoju milosť v Ježišovi Kristovi po celú večnosť (Ef 2,7).

Vo veršoch 8 až 10 Pavol zhrňa toto základné učenie kresťanstva v snahe zdôrazniť hlavnú myšlienku svojich slov: *spasenie človeka je výhradne a úplne Božie dielo, nie ľudské*. Nevychádza z nás, ale je Božím darom. Žiadna ľudská bytosť sa nemôže pochváliť tým, že by si milosť zaslúžila alebo k jej prejavu privedla Boha svojím konaním (Ef 2,8,9). Ako veriaci stojíme v Božej milosti a sme dôkazom Jeho milosti – a ničoho iného. Sme Jeho majstrovské diela, stvorené Bohom „v Kristovi Ježišovi“ (Ef 2,10).

■ **Prečo je dôležité pochopiť, že naše spasenie pochádza od Boha a nie je zakorenené v našej vlastnej hodnote alebo v našom úsilí?**

APLIKÁCIA

PODNETY NA ZAMYSLENIE

Základom Listu Efezanom je príbeh, ktorý tvorí kosťu celého listu a jeho jednotlivé časti sa v ňom opakovane spomínajú. Hlavné udalosti v príbehu sú tieto:

1. Boh si vyvolil ľudí „pred stvorením sveta“ (Ef 1,4.5.11).
2. Minulosť človeka – stratená existencia (Ef 2,1–3.11.12; Ef 4,17–19.22; Ef 5,8).
3. Boží zásah v Kristovi na záchranu človeka (Ef 1,7.8; Ef 2,4–6.13–19; Ef 4,1.20.21; Ef 5,2.8.23.25.26).
4. Prijatie evanjelia (Ef 1,12.13 a v náznakoch aj v iných veršoch). Hoci kedysi boli „bez nádeje“ (Ef 2,12), teraz majú „jednu nádej“, ku ktorej sa veriaci uberajú (Ef 4,4; porovnaj s Ef 1,18).
5. Súčasný život adresátov ako učeníkov. Hoci žijú v čase plnom nebezpečenstva a odporu zlých síl, môžu čerpať zo zdrojov, ktoré ponúka ich vznešený Pán (Ef 1,15–23; Ef 2,6; Ef 3,14–21; Ef 4,7–16; Ef 6,10–20).
6. V budúcom vyvrcholení dejín sa naplní úloha Ducha ako „záruky“ (Ef 1,13.14) alebo „pečate“ (Ef 4,30). V tomto vrcholnom momente budú adresáti odmenení za svoju vernosť tým, že sa ujmu „dedičstva“, ktoré im už bolo dané v Kristovi (Ef 2,7; Ef 6,8.9). Vďaka ich viere v Krista im bude udelené miesto v budúcom veku, ktorého centrom bude Kristus (Ef 1,21; Ef 2,7.19–22; Ef 4,13.15; Ef 5,27).

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Základný príbeh Listu Efezanom (pozri vyššie) nie je len príbehom veriacich v prvom storočí. Je to aj náš vlastný príbeh. Ktorý z hlavných krokov alebo fáz tohto príbehu vám v tejto chvíli dáva najväčšiu nádej?
2. Prečo podľa vášho názoru Pavol tak často pripomína hriechu minulosť svojich poslucháčov a vyzýva ich, aby uvažovali o svojom živote pred obrátením?
3. Porovnajte Pavlovo zhrnutie evanjelia v Ef 2,8–10 s jeho skorším zhrnutím v Rim 1,16.17. Ktoré podobné témy sa v týchto dvoch textoch objavujú? V čom sa tieto dva texty odlišujú?
4. Dobré skutky veriacich nehrajú žiadnu úlohu v ich vykúpení, pretože nikdy nemôžu dať ľuďom spasiteľné zásluhy pred Bohom. Akú úlohu zohrávajú v Božích plánoch s veriacimi (Ef 2,10)?